

Mariët Meester in het dorp van haar jeugd, Veenhuizen.

Foto: Woest en Ledig

Het Veenhuizen van Mariët Meester

Terug in gevangenisdorp aan vooravond festival Zomerzinnen

Ook Veenhuizen leek tien jaar geleden rijp voor vergrijzing en verval. Maar zie: het dorp leeft op, er wordt getimmerd, verbouwd en kunst gemaakt. Aan de vooravond van het festival Zomerzinnen, volgende week in het Gevangenis museum, fietste Dagblad van het Noorden een eindje op met schrijfster Mariët Meester.

Door Joep van Ruiten

Natuurlijk wordt ze nog steeds herkend. Mariët Meester (1958) mag Drenthe voor Amsterdam hebben verruild, ze komt regelmatig in Veenhuizen, het dorp waar ze is opgegroeid als dochter van de schoolmeester. Haar ouders wonen er nog steeds. "Wanneer kom je weer met een nieuw boek", vraagt Tinie Veenstra van Theetuin Zuneschieren. "Nu gaat alle aandacht naar die Suzanna Jansen, maar jij bent onze schrijfster."

Meester brak door met *De eerste zonde* (1997), een roman waarin de grote veranderingen in het gevangenisdorp van de jaren zeventig worden beschreven. Hoewel ze verschillende genres beoefende, zoals een bejubeld portret van de Roemeense Roma, kwam ze in 2005 opnieuw met een roman waarin Veenhuizen een belangrijke rol speelt. "Ik heb hier tot m'n achtentiende gewoond en ben hier vijf, zes keer per jaar", vertelt ze. "Los kom je er nooit van."

We fietsen langs de Oude Gracht richting Generaal van de Boschweg, vernoemd naar de man die halverwege de negentiende eeuw met orde en tucht paupers wilde heropvoeden en verheffen. In de jeugd van Meester was dat idee volledig achterhaald en heette Veenhuizen een geïsoleerd gevangenisdorp aan de rand van Drenthe. "Als kind stond ik niet stil bij die vreemde scheiding tussen gedetineerden en mensen die in het dorp wonen. Ik zat er gewoon tussendoor. Zonder enige angst."

Sinds de eeuwwisseling lijkt Veenhuizen zich meer en meer aan de greep van justitie te onttrekken. Weliswaar worden nog steeds gedetineerden in het dorp 'opgeborgen en weggestopt', in Norgervaren en Esserheem, maar er is een nieuwe bron van bestaan ontdekt: het erfgoed- en cultuurtourisme. "Het is begonnen met krakers", wijst Meester op een robuuste woning met de geveltekst 'Vrede en Recht'. "Die maakten duidelijk dat de huizen een toekomst verdienen."

Het herstel wordt gesymboleerd door het Gevangenis museum, na een ingrijpende renovatie goed voor ruim 70.000 bezoekers vorig jaar. Schuin tegenover opende onlangs het Erfgoedcentrum, waar de bouwgeschiedenis van het dorp centraal staat. Daar weer naast heeft theatergezelschap PeerGroup een uitvalsbasis gevonden, terwijl even verderop de kunstenaars Ad Breedveld en Sjeff Meijman huizen. Meester: "Van mijn oude kleuterschool wordt een galerie voor Outsiderkunst gemaakt."

Een informatiepaneel rept van een dorp met twaalfhonderd monumenten. We passeren het

hospitaalcomplex - ook daar wordt gerenoveerd. 'Vertrouw op God' luidt het developmentschrift. 'Gauw bij God' zeiden de dorpelingen. "Het is natuurlijk mooi dat er een eind komt aan het verval", zegt Meester. "Maar het moet niet te truttig worden. Voor je het weet is het hier één groot openluchtmuseum, een Orvelte. De oorsprong van het dorp is niet zo vrolijk. En er zitten hier mensen die zware misdaden hebben begaan, dat bestaat óók."

Met het koesteren van het erfgoed is het dorp niet automatisch gered. "Hier bij het Tweede Gesticht deden wij onze boodschappen", vertelt Meester bij de ingang van het museum. "Later kwam midden in het dorp een kleine supermarkt, die ook justitie als klant had. Maar de levering van levensmiddelen moest Europees worden aangebestemd en ging naar een bedrijf in het zuiden van het land. Toen kon de winkel sluiten. Er is geen supermarkt meer. Mijn ouders zijn achter in de zeventig, en redden zich prima. Maar als ze slecht er been worden, hebben we een probleem."

Nog geen duizend inwoners telt Veenhuizen. Vroeger waren ze allemaal verbonden aan justitie. Wie niet meer met gedetineerden werkte, moest vertrekken. "Daar stonden privileges tegenover, zoals gevangenen die het tuinonderhoud deden - wel zo handig want de tuinen zijn hier nogal groot. Als regel werd gesteld dat je de gevangenen niet in je huis mocht laten. We leefden samen, maar toch was er een scheiding. En niet alleen tussen de dorpsbewoners en de gedetineerden, ook tussen het hoger en het lager justitiepersoneel."

Tegenover de katholieke kerk leidt een pad

langs de koepelkerk naar het Verenigingsgebouw. Er is nu een café-restaurant gevestigd. Meester wordt staande gehouden door uitbaatster Monique Boerema die informeert naar een plan voor literaire rondleidingen door Veenhuizen. In de grote zaal haalt de schrijfster herinneringen op aan toneeluitvoeringen en discoavonden. Boerema wil het toneel weer terughalen, maar de tijden van de disco zijn voorbij.

Ook in Veenhuizen trekt de jeugd weg, noodgedwongen. "Ik ging naar het atheneum, als enige. Bij de Vaart stapte ik op de bus. Toen ik voor het eerst naar school in Assen ging, werd ik ineens anders behandeld door mijn leeftijdsgenoten - alsof ik er niet meer bij hoorde. Daar heb ik mijn fascinatie voor 'de buitenstaander' aan overgehouden, denk ik."

We mijden Klein-Soestdijk, de voormalige woning van de gevangenisdirecteur, waar mogelijk een hotel in komt en fietsen terug richting voormalige joodse begraafplaats. Meester schreef er over in de roman *De volmaakte man*. Rechtsaf ligt een kerkhof dat wel het Vierde Gesticht wordt genoemd, een uitgestrekt veld met volop ruimte voor toekomstige generaties. "Daar durf ik niet te komen", gebaart ze richting een groot grasveld. "Daar schijnt een massagraf te liggen, met gevangenen die aan een besmettelijke ziekte zijn gestorven."

Als de staat van een begraafplaats iets zegt over de staat van een gemeenschap - dan weet Veenhuizen nog niet welke kant het op moet. Een deel van de kerken is verzaakt, een ander deel aarzelend gerestaureerd. "Laatst belde mijn moeder dat het begraafrecht in Veenhuizen ging veranderen, een van de privileges", vertelt Meester. "Ze wilde weten of ik nog in het dorp begraven wil worden. Het is nog vroeg, toch heb ik ja gezegd. Hier kom ik straks te liggen. Een geruststellende gedachte. Ik eindig dus in Veenhuizen."

■ ZOMERZINNEN

Mariët Meester is zaterdag 14 juni te gast tijdens het literatuurfestival Zomerzinnen, in het gevangenis museum in Veenhuizen. Zie www.zomerzinnen.nl. Voor meer informatie over de schrijfster en haar boeken zie www.marietmeester.nl.

VISUALIA

Analoge hocus-pocus

Door Eric Bos

Als iemand zou zeggen dat Vincent van Gogh de hierbij afgedrukte foto had gemaakt, zouden we het geloven. Dat moet dan rond het naburige klooster bij Saint-Rémy zijn geweest, waar Van Gogh wegens ernstige verwardheid was opgenomen en de omliggende olijfbomen tekende en schilderde en, wie weet, zelfs fotografeerde.

Nou liep Van Gogh daar wel met een veldezelte rond, maar nooit met een fototoestel... Maar het had gekund. Deze foto van enkele olijfbomen zou in die tijd kunnen zijn gemaakt, al was de techniek van het gombichromaatproces nog niet uitgevonden. Dat zou pas begin vorige eeuw gebeuren.

Zo lopen we op de expositie van fotograaf Martin van Kampen (Heusden, 1966) in Galerie Lichtzone voortdurend langs foto's waarbij we zouden zweren dat ze van cruciale momenten van de fotografiegeschiedenis afkomstig zijn. Ze zijn inderdaad met behulp van oude procédés vervaardigd, waar een flink aantal handelingen aan te pas komt, zoals in het geval van het gombichromaat het gebruik van gom dat ongeveer dezelfde rol speelt als de was bij het batikken van een lap stof. Het is bijna een vorm van fotografisch schilderen. Dat veroorzaakt de sterk atmosferische werking van het beeld, de mysterieuze wereld die daardoor ontstaat, een mengeling van duidelijke en mistige vormen. Juist dat schilderachtige bepaalt de kwaliteit van deze foto's, alsof ze te vroeg uit de ontwikkelaar zijn gehaald, terwijl wij in deze tijd juist vinden dat foto's niet scherp en krachtig genoeg kunnen zijn.

Alsof het medium ter plekke wordt uitgevonden

Martin van Kampen past ook het VanDykeBrown-proces toe, evenals de Cyanotype, respectievelijk ouderwets aandoende bruin- en blauwge-

kleurde foto's. Het is analoge hocus-pocus in de donkere kamer die in het werk van Martin van Kampen weer actueel is geworden. Het gaat dus niet alleen om de magie van het vangen van het licht, maar ook nog eens om het betoveren van het beeld. Er valt dus veel aan te beleven. Maar er is meer.

De voornaamste aantrekkingskracht van al die natuurbeelden, stukjes bos, meisjesportretten of stillevensvoorwerpen, is dat we het gevoel krijgen naar het ontstaan van de fotografie te kijken. Alsof het medium ter plekke wordt uitgevonden. Dat ontstaansgevoel strekt zich ook uit naar de vorm van de afgebeelde dingen. Het meest betoverende moment is niet de uiteindelijke analoge foto, maar de geboorte van het beeld, wanneer in de ontwikkelaar de vlekken vorm krijgen, wanneer het beeld nog niet compleet is en nog voornamelijk suggestie. Enkele stops verder en het is er. Maar dan is het te laat en is de magie verdwenen.

Op sommige foto's van Martin van Kampen is dat breekbare moment van vormen die nog niet helemaal uitgegroeid zijn, gefixeerd en zichtbaar gebleven. Daardoor houden we ook contact met het chemische materiaal, waaruit foto's van vóór het digitale tijdperk werden geboren, zoals levende wezens ooit uit aminozuren ontstonden. Verwerkt en op het punt geboren te worden, het fotobeeld als een moment van ontroering.

■ TENTOONSTELLING

Martin van Kampen, *Alternatieve Fotografische Technieken*. Galerie Lichtzone, Oude Kijk in 't Jatstraat 36, Groningen. Open: wo t/m zo 12-17 uur. T/m 29 juni.

Martin van Kampen: 'Olijfbomen' (Gombichromaat).

BARBARA'S BELEVENISSEN

Mijn schoonmoeder is op bezoek. Barbara Stok

— EXPOSITIE —

'Met scheve ogen' in het Stripmuseum

Het Nederlands Stripmuseum in Groningen herbergt nog steeds *Met scheve ogen*. De titel verwijst naar de manier waarop westerlingen naar het Oosten hebben gekeken, en oosterlingen naar het Westen. In een halve eeuw groeide een land-van-horen-zeggen uit tot een onontkoombare politieke en economische, realiteit met rechtstreekse invloed op ons dagelijkse leven. De tentoonstelling loopt tot en met 31 augustus. De expositie bundelt thema's als 'Het Rijk van het Midden', 'Het Gele Gevaar' en 'China anno nu' met onder meer *Eric de Noorman*, *Rechter Tie* en *Martin Lodewijks Wu Manchu*. Wat Chinezen onder 'comics' verstaan, zouden in de westerse wereld eerder prentenboeken worden genoemd. Openingstijden d t/m zo 10.00-17.00 uur; vakantie ook ma 13.00-17.00 uur. Entree € 7,95/6,75 (sr. en kinderen 3/11 jr.)/5,95 (groepen)/4,75 (scholen/zorginstellingen).

— BEELDDE KUNST —

Zusjes Van Toor bij Beeldkracht in Scheemda

Ina van Toor (1952) uit Amsterdam en Ellen van Toor (1958) zijn al jaren werkzaam als beeldend kunstenaar. Maar ze hadden nog nooit samen geëxposeerd. Galerie Beeldkracht in Scheemda heeft nu de primeur. De zussen studeerden beiden aan de Koninklijke Academie in Den Haag, maar hun werk is zeer verschillend. Ina van Toor maakt uitgebalanceerde en sobere stillevens. Ellen van Toor schildert ook, maar werkt voornamelijk in een collage-techniek met lapjes stof en restjes papier. Daarmee maakt ze verhalende en rijk gedetailleerde tafereelen in een naïeve stijl en met een vleugje humor. In 2006 exposeerde ze met de Vereniging van Zeeschilders in het Groninger Scheepvaartmuseum met haar maritieme werk. Voor de expositie 'Zussenzo' maakten de Van Toors een speciale ets. T/m 26 juni, wo-za 10.00-18.00 uur, zo 12-17.

— POP —

Fietsen langs concerten in gemeente Noordenveld

De eerste editie, vorig jaar, smaakte naar meer. Van daar dat de Muzikale Fiets-rijp Noordenveld zondag een vervolg krijgt, met concerten in de Margarethakerk in Norg, de kerk van Peize en de Catharinakerk in Roden. Het ensemble Saxon (foto) opent het programma om 13.00 uur in Norg met klezmermuziek. In Peize brengen Cas Straatman (piano), Willem Frieswijk (trompet) en Bert Suhlmann (bariton) vanaf 14.45 uur werken van Gershwin en Cole Porter. Tenslotte zingt de close-harmonygroep Valse Wichter romantische en humoristische liederen in Roden (aanvang: 16.00 uur). Een passpartout kost 10 euro in de voorverkoop en is verkrijgbaar bij Warenhuis Bos in Peize, boekhandel Daan Nijman in Roden en de Wereldwinkel Norg. Kaarten voor één optreden kosten 5 euro.

